

Hivzija Hasandedić

NEKOLIKO RUKOPISA IZ ORIJENTALNE ZBIRKE

Pored Arhiva Hercegovine i Zavičajnog muzeja Hercegovine u Mostaru, od polovine prošlog stoljeća postoji i djeluje još jedna ustanova koja posjeduje rukopise i dokumente na orijentalnim jezicima. To je Provincijalat hercegovačkih franjevaca, prva i najstarija ustanova u Hercegovini koja je počela sistematski prikupljati i zaštićavati građu na orijentalnim jezicima.¹⁾

Provincijalat posjeduje 338 rukopisa koje je od muslimanskih porodica u Hercegovini otkupio dr. fra Dominik Mandić, provincijal hercegovačkih franjevaca od 1928. do 1932. godine. Sadržaj njihov je različit, kako po tematici koju obrađuju, tako isto i po jeziku na kojem su pisani. Od ukupnog broja rukopisa 211 su pisani na arapskom, 56 na turskom, 13 na perzijskom, 3 na srpskohrvatskom (arapskim pismom), 51 na dva i 4 na tri orijentalna jezika.

Pisac ovih redaka je u 1961. godini obradio sve rukopise Provincijalata koji su pisani na orijentalnim jezicima i unio ih u Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa.²⁾ Izradom ovog kataloga rukopisi su učinjeni pristupačnim naučnim radnicima i istraživačima koji sada mogu lako i brzo doći do svih podataka koji se u njima nalaze.

Rukopisi su većim dijelom nekompletni, ponekad su to samo fragmenti raznih djela. Ali i pored svih tih manjkavosti oni, ipak, predstavljaju veliku vrijednost, jer ih je priličan broj (54) napisan ili prepisan u Hercegovini i rukama Hercegovaca. Pored teksta, rukopisi sadrže brojne i veoma vrijedne bibliografske i istorijske bilješke. Među njima se nalaze i dva autografa domaćih pisaca.

1) O nastanku i vrijednosti ove zbirke vidi opširnije: Hivzija Hasandedić, Orijentalna zbirka Porvincijalata hercegovačkih franjevaca, Glasnik arhiva i Društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, knj. VIII, Sarajevo, 1968/69., str. 15-22.

2) Hivzija Hasandedić, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Provincijalata hercegovačkih franjevaca, Mostar, 1961., (u rukopisu).

Podatke iz ovih rukopisa koristili su: Omer Mušić, koji je izvorno i u prevodu objavio jednu pjesmu od 11 stihova³⁾ i Vančo Boškov, koji je izvorno i u prevodu objavio dvije pjesme od ukupno 37 stihova.⁴⁾ Hivzija Hasandedić je obradio jedan rukopis koji je 1576. godine prepisao Hasan Zijai Čelebija, mostarski muftija i muderis.⁵⁾

Ovaj put smo detaljno obradili dva autografa i četiri rukopisa koji sadrže vrijedne bilješke. Donosimo ih onim redom kojim su u Katalogu upisani.

R-1

Komentar jednog djela iz islamskog prava. Nedostaje prvih osam listova pa se ne zna naslov djela ni njegov autor.

Početak ovdje:

Rukopis ima 278 + 1 listova, veličine 23 x 17 cm, na svakoj stranici po 19 redaka. Pismo nashi, nevokaliziran. Osnovni tekst i poglavlja pisani su crvenim mastilom. Na marginama listova i između redaka ima mnogo bilježaka koje tumače tekst. Papir svijetložut, povez kartonski dotrajao, ukrašen s vanjskih strana ornamentima. Na arapskom jeziku.

Na listu 274 a: Prepisivanje (kitabet) ovog djela dovršeno je u četvrtak između dvije molitve (salat), u prvoj dekadi rebia II 994. (1586.) godine. Prepisao Ibrahim, sin Ferhatov iz Mostara (al-Mostari).

Na listu 274 b: Djelo je vlasništvo biblioteke (kutub) Huseina, sina Mustafina, imama Ćurči Ahmedovog mesdžida u Mostaru. Pečat: Njegov rob Husein, sin Mustafin.

Na listu 278 b: Imena Ashabi kehfa i jedna bilješka o njima od Nisaburije.

R-45

Djelo o šerijatskim pravnim propisima za naročite slučajeve. Napisao ga je Zayn b. Ibrahim Ibn Nugaym al-Misri al-Hanafi, umro 970. (1563.) godine.⁶⁾

Početak:

Rukopis ima 222 + 3 listova, veličine 21,5 x 15 cm, na svakoj stranici po 21 redak. Pismo lijep nashi, nevokaliziran. Na marginama se nalaze brojne decizije (fetve) i citati iz raznih šeriatsko-pravnih djela. Papir svijetložut, povez kartonski opšiven tankom kožom. Tekst je na arapskom, a fetve i citati na turskom jeziku.

Na prva četiri lista nalazi se sadržaj djela koji je sam pisac izradio.

Na listovima: 107, 108, 115, 116, 118, 130, 134, 135, 137, 146, 148, 219 i 222 nalaze se fetve fočanskog muftije Šekib Sulejmana Kadića.

3) Omer Mušić, Treća poslanica Šejha Muhameda iz Užica, Prilozi POF, VIII-IX, Sarajevo, 1960., str. 201.

4) Vančo Boškov, Pjesnik Rahmi i njegova kasida o Mostaru, Prilozi POF, XXVI, Sarajevo, 1978., str. 213-232

5) Hivzija Hasandedić, Nekoliko novih podataka o životu i radu pjesnika Hasana Zijai Čelebije Mostarca, Most, Mostar, 1978., broj 17-18, str. 105-108.

6) Kasim Dobrača, Katalog arapskih, turskih i perzijskih rukopisa Gazi Husrev-begove biblioteke, sv. II, Sarajevo, 1979., str. 511.

Na listu 216 b: Pisac Zayn b. Nugaym al-Hanafi pisao je i sastavljao (te'lif) ovo djelo šest mjeseci i dovršio ga je 27. džumada II 969.(1562. godine). Prepisivanje djela dovršeno je 10. rebia II 1105. (1693.) godine.

R-60

Osnovni tekst Isagugije, rasprave iz logike, napisao je Atiruddin Mufaddal b. 'Umar al-Abhari, umro 1265. godine.⁷⁾ Komentar na Isagugiju zvani Muhtesar, napisao je Sulejman b. 'Abdurahman b. Sulejman al-Magribi al-Garbi al-Samuni. On je slušao predavanja 'Ali b. Ibrahim at-Kitanije i oko 915. (1509) godine napisao Muhtaar. Imao je počasni nadimak 'Alumuddin.⁸⁾ Glosu (hašija) na ovo djelo napisao je Mustafa Ejubović (Šejh Jujo) iz Mostara. Djelo je pišćev autograf.

Početak:

Rukopis ima 180 listova veličine 20,5 x 14,5 cm; na svakoj stranici po 25 redaka. Pismo nashi, nevokaliziran. Riječ „kauluhu” pisana je crvenim mastilom. Na marginama i između redaka ima mnogo bilježaka koje tumače tekst. Papir svijetložut, povež kartonski, dotrajao. Djelo je kompletno i dobro očuvano. Na arapskom jeziku.

Na listu 1 a: Posuđeno od muftije Mustafa ef. Džikić (drugi rukopis slab).

Na listu 2-a: Vlasništvo Mustafe, sina Jusufova (Šejh Juje). Djelo je zatim došlo u posjed Alije, sina Mustafina, sina Alijina iz Mostara, zatim u posjed Mustafe, sina Mehmedova iz Mostara i na koncu u posjed mostarskog muftije Mustafe, sina Huseinova.

Na listu 180-a: Djelo je dovršeno u četvrtak uveče, 4. rebia I 1099. (1688.) godine. Sastavio (te'lif) ga je Mustafa, sin Jusufov, sin Muratov (Mustafa Ejubović, Šejh Jujo) iz Mostara.

Vrijednost rukopisa je posebno u tome što je ovo jedno novo i do sada nepoznato Šejh Jujino djelo i što je njegov autograf. Djelo ne navodi Šejh Jujo u popisu svojih djela a ni njegov biograf Ibrahim Opijač.⁹⁾

R-62

Priručnik o namazu. Napisao Sadiduddin Muhammad b. Muhammad al-Kašgari, umro 705. (1305.) godine. Djelo je mnogo poznato i služilo je kao priručnik među pristašama hanefijskog mezheba.¹⁰⁾

Početak:

Rukopis ima 58 listova veličine 20 x 11,5 cm, na svakoj stranici po 15 redaka. Pismo lijep nashi, nevokaliziran. Na marginama ima bilježaka koje tumače tekst. Papir svijetložut, povež kartonski, oštećen i dotrajao. Na arapskom jeziku.

7) Kasim Dobrača, sv. I, Sarajevo, 1963., str. 244.

8) Carl Brockelman, Geschichte der arabischen Litteratur. Leiden 1937.-1949., G I str. 610 i S I str. 842.

9) Dr. Hazim Šabanović, Književnost Muslimana BiH na orijentalnim jezicima, Sarajevo, 1973., str. 390-410.

10) Kasim Dobrača, n.d. sv. II, str. 125.

Na listu 58-b: Dovršio prepisivanje (tasvid) ovog primjerka Muhamed, sin Mustafin, u ponedjeljak u drugoj dekadi ševala 1055. (1645.) godine.

R-97

Knjiga uzoraka (sakk) kako treba sastavljati pisma rodbini i prijateljima, i razne predstavlke organima vlasti za vrijeme turske vladavine, nepotpuno i oštećeno.

Rukopis ima 36 listova veličine 25 x 19 cm, nejednak broj redaka. Pismo talik nevokaliziran, ispisan vodoravno i koso preko cijelih stranica. Papir bijel, povez kartonski dotrajao. Na turskom jeziku.

Na prvoj korici: Moj stric hadži Salih Temim umro je oko četiri sata noću, 13. zulhidžeta 1297. (1880.) godine.

Na listu 18-a: Spisak dužnika nekog trgovca.

Na listu 20-a: Spisak njiva Muhameda Čišića u selu Humi kod Mostara.

Na listu 21-a: Bilješka da je u Mostaru pao veliki snijeg i bila jaka zima 1300. (1883.) godine.

Na listu 23-a: Spisak turskih sultana sa naznakom od kada je do kada koji vladao.

Na listu 24-b: Kučuk Ahmed, pehlivan, izvodio je na konopu svoje vještine 11., 12. i 13. zulhidžeta 1300. (1883.) godine.

Na listu 25-b: Prvi dan ramazana oglasen je pucanjem topova kako je to od starina uobičajeno.

Na listu 26-a: Priznanica na 20 forinti koji je iznos primio Osman ef. Karabeg, imam Baba Beširove džamije, od hadži Jusufa-bega Bakamovića, mutevelije ovog vakufa.

Na listu 31-a: U bici s Crnogorcima na Vukodolu (Vučjem Dolu) poginuli su slijedeći Mostarci: Pužić Ali-aga, Muhtić (Muftić) Ali-aga, Deronja Husein i Abdulah, "Ljutović Derviš-aga, Kapić Mulaga, Hadžalić Mehmed-aga, Milavić Mulaga, Rajković Ahmed, Nikšić Mula Hamid, Sefić Mehmed, Drače Mehmed ef., Dejančić Osman i čauš, Bošnjčić Derviš-aga, Ševa hadži Ali-aga, Hadžioman Ibrahim, Alajbegović Fazlija, sin Huseinov, Kovo Omer-aga, i Vučjaković Ali-beg. U boju u Bišini poginuo je Kanje Muharem-aga.

16. jula 1876. godine vodila se velika bitka na Vučjem Dolu nedaleko od Bileće, između turske i crnogorske vojske. U ovoj bici su Crnogorci strašno porazili tursku vojsku i zadobili velik plijen. Na bojnom polju je pao Selim-paša, a Osman-paša je zarobljen.¹¹⁾

O porazu turske vojske na Vučjem Dolu u Mostaru se kasnije dugo pričalo. U porodici Deronja sačuvano je predanje da se konj Deronjin, nakon što mu je gospodar poginuo, vratio u Mostar i donio na sebi bisage i kafeni mlin u njima.

R-117

Zbirka propovijedi (va'z) podijeljena u 75 poglavlja (bab) i protkana mističnom (tesavvuf) filozofijom i nazorima. Napisao Ahmed Mujezinović, sin Mustafin iz Mostara (al-Mostari), 1097 (1686.) godine. Autor ovog djela bio je sufija, derviš i pripadao redu halvetija u koji su ga uveli šejh Muslihuddin Užičanin (umro 1664.) i sinovi mu Hasan i Isa. Prije 1686. godine ovaj red je prenesen u Mostar.¹²⁾ Djelo je pišćev autograf.

11) Hamdija Kapidžić, Zastava o Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 1956., str. 116.

12) Dr. Hazim Šabanović, n.d. str. 347-352.

Početak:

Rukopis ima 176 + 5 listova veličine 21 x 14,5 cm, na svakoj stranici po 23 retka. Listovi: 126, 127, 128 i 129 su prazni i manjkaju poglavlja 51 i 52. Pismo nashi, nevokaliziran. Poglavlja su pisana crvenim mastilom. Na marginama nekih listova ima glosa koje tumače tekst. Papir svijetložut, povež kartonski, dotrajao. Na arapskom jeziku.

Na prvoj korici: Vlasnik djela je Hasan ef. Čišić (drugi rukopis i slab).

Na listu 1-b: Sadržaj (fihris) djela.

Na listu 176-a: Napisao (namakahu) Ahmed, sin Mustafin iz Mostara (al-Mostari) u kasabi Užice, u tekiji Šejh Isa efendije, 1097. (1686.) godine.¹³⁾

13) Rahmetli hadži Mehmed Handžić je prvi vidio ovo djelo i na nj upozorio u svome radu: Nekoliko dragocjenih rukopisa u Karadoz-begovoj biblioteci u Mostaru, Glasnik, IVZ, II, Beograd, 1934., str. 639.

SUMMARY

SEVERAL MANUSCRIPTS FROM THE ORIENTAL COLLECTION

The Library of the Franciscan Provincialate contains a collection of 338 Oriental manuscripts collected during the period of 1928-1932 by the provincial, dr. Dominik Mandić. All the manuscripts originate from Muslim families in Mostar. They are written in Arabic, Turkish and Persian. 211 works are written in Arabic, 56 in Turkish, 13 in Persian, 3 in Serbo-Croatian (Alhamiado) while 51 of them are written in two and four in all of the three Oriental languages.

Hivzija Hasandedić made a Catalogue of these manuscripts in 1961. This Catalogue has not been published yet. Materials of this collection were used by some of our orientalist while the author of this essay prepared two autographs and four manuscripts consisting interesting and valuable notes.